

Croatica 42/43/44/1995-6.

Izvorni znanstveni članak

Ivan Golub
(Teološki fakultet, Zagreb)

IVAN PAŠTRIĆ U MATICAMA ARKADIJE

UDK 800.1-82 (091)

Ivan Paštrić (1636 - 1708),¹ "iz Poljica okolica Splita"², polihistor i teolog,³ profesor polemičkog bogoslovlja iliti dogmatike na Urbanovu zavodu za širenje vjere u Rimu (1669 - 1700), profesor hebrejskog jezika,

---

¹ Dvojio sam da li da za Spomenicu akademiku Eduardu Hercigonji podnesem rad "Križanićeva načela o ispravljanju jezika" ili istraživanje "Ivan Paštrić u maticama Arkadije". Prvi bi, ne sumnjam u to, bio zanimljiv u sadašnjoj pomutnji oko ispravljanja hrvatskog jezika, pače i koristan. Drugi se pak tiče čovjeka koji je najzrelije svoje godine posvetio izdavanju glagoljskih liturgijskih knjiga, i labuđi njegov pijev bio je njegov glagoljski misal. Uteg prevage stavio je, i ne znajući, sam profesor

revizor djela podastrih tiskari Kongregacije za širenje vjere, urednik izdanja glagoljskih liturgijskih knjiga, "hebrejski pisac" u Vatikanskoj apostolskoj biblioteci, prijatelj i znanac mnogih znamenitih ljudi diljem Evrope, suosnivač Akademije Koncila i "Giornale de' Letterati", član prvog geografskog društva na svijetu "Accademia Cosmografica degli Argonauti" bio je i član netom osnovane Akademije Arkadije u Rimu.⁴

Hercigonja. Na jednoj sjednici Uredništva III. sveska zbornog djela "Hrvatska i Evropa", kojeg sveska sam urednik, u izdanju Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, postavio sam pitanje i staroslavenštine tim sveskom obuhvaćenoga razdoblja – a to je 17. i 18. stoljeće. I prof. Hercigonja reče kako bi Ivana Paštrića valjalo prevrednovati i tom znamenitom čovjeku posvetiti primjereni prostor, a i inače poduzeti daljnja istraživanja. Dakako, paleoslavistička. Rado sam to slušao kao otkrivaatelj Paštrićeve rukopisne ostavštine od osamdesetak svezaka u Vatikanskoj apostolskoj biblioteci i pisac prvog zasebnog rada o Paštrićevu poslu oko izdavanja glagoljskih bogoslužnih knjiga (Vlado Košić, *Otkriće Ivana Paštrića u XX. stoljeću, Prinosi Ivana Goluba*, in: Ratko Perić, *Homo imago et amicus Dei, Miscellanea in honorem Ioannis Golub*, Rim 1991, str. 408 - 420; Ivan Golub, *Rad Ivana Paštrića na izdavanju glagoljskih liturgijskih knjiga*, in: *Slovo* 21 (1971) 377 - 387). I tako sam odlučio Spomenici u čast prof. Hercigonje podastrijeti upravo prinos o Ivanu Paštriću. Ne, doduše, iz područja paleoslavistike, već s polja književnosti. Priopćiti upis Ivana Paštrića u matice talijanske književne Akademije Arkadije, utemeljene neizravno od švedske kraljice Kristine, akademije koja je na neki način bila pretečom Nobelove nagrade – dajući svoje članstvo uglednim književnicima cijelog svijeta. Među kojima je bio i Goethe. A Paštrić je u prvoj godini postojanja Akademije Arkadije bio njenim članom. I to istaknutijim. A primljen s naslova svoje pjesničke uspješnosti. Bavljenje liturgijom i Biblijom traži od onoga koji se njima posvećuje, uz ostalo, i pjesničku nadarenost. Paštrić se bavio paleoslavenskom liturgijom i bio bibličar (Ivan Golub, *Ivan Paštrić, bibličar*, Crkva u svijetu 3 (1968, br. 6, str. 89 - 90). I tu nalazim spone između Paštrićeva rada na glagoljskim liturgijskim knjigama i njegovog pjesničkog članstva u Akademiji Arkadiji. Vjerujem da će ovaj kratki, ali dugo nastajali prinos obradovati Slavljenika.

² "Giovanni Pastritio da Pogliza contado di Spalato" (Ivan Golub, *Ivan Paštrić. Prinosi za životopis Ivana Paštrića /1636-1708/*, Poljički zbornik, sv. I, Zagreb 1968, str. 223, 229).

³ Ivan Golub, *Bibliografija o Ivanu Paštriću od 1683. do 1983.*, Filologija JAZU 12 (1984) 179 - 194; Ivan Golub, *Bibliografija o Ivanu Paštriću od 1983. do 1986.*, in: *Ivan Paštrić (1636-1708), Život, djelo i suvremenici*, Split 1988, str. 195 - 201; Ivan Golub, *Bibliografija o Ivanu Paštriću od 1638. do 1988.*, in: Ivan Golub, *Ivan Paštrić, Ioannes Pastritius, polihistor i teolog*, Zagreb 1988, str. 158 - 169. Proširenje ovih susljednih bibliografija nije samo u uvijek novim godinama nego i u dopunama prijašnjih godina.

⁴ Ivan Golub, *Ivan Paštrić - Ioannes Pastritius, polihistor i teolog (1636 - 1708)*, Sabrana građa, Analecta Croatica Christiana, Biblioteka Centra za koncilski istraživanja, dokumentaciju i informacije "Kršćanska sadašnjost", sv. XXVIII, Zagreb 1988; Ivan Golub, Slavko Kovačić, Drago Šimundža (urednici), *Ivan Paštrić (1636 - 1708), Život, djelo i suvremenici*, Zornik radova znanstvenog skupa o 350. obljetnici rođenja, Izdanja Crkve u svijetu, Biblioteka "Radovi", knjiga 14, Split 1988; Tomi-

Akademija "Arcadia" potekla je iz kruga znanstvenika i umjetnika što su se okupljali oko švedske kraljice i obraćenice s protestantizma na katolicizam – Kristine. Postavila si je za zadatak da njeguje jednostavnost stila nasuprot pretjeranosti baroka. Ivan Paštrić je primljen u Akademiju Arkadiju zacijelo i kao pjesnik i kao učenjak. Na sastancima Arkadije Paštrić je, kako bilježi njegov prijatelj i sam Arkadijac Perrimezzi, bivao među prvim pjesnicima.⁵

Ivan Paštrić je i po vremenskom slijedu jedan od prvih članova Arkadije. Primljen je 27. svibnja 1691., pola godine od osnutka same Akademije. Kako se Akademija nazvala prema grčkoj pastirskoj pokrajini Arkadiji, njezini članovi su se također nazivali takozvanim pastirskim grčkim imenima. Tim se je imenom i činom htjela istaći jednostavnost kojoj je Akademija težila. Nije stoga slučaj da je dan Arkadije bio upravo Božić i jednostavno dijete iz Betlehema zaštitnik učenih akademika.

U arhivu književne talijanske Akademije Arkadije našao sam pred dva desetljeća Ivana Paštrića u maticama odnosno u katalogu arkadijaca. Nalazeći se u Rimu kao profesor gost Papinskog orijentalnog instituta vratio sam se maticama arkadijaca i Paštriću u njima. I sada donosim opis Ivana Paštrića "inter Arcades" Ergina Parorija.

Talijanska književna Akademija Arkadija – "Arcadia" Accademia Letteraria Italiana ima dobro ušćuvan arhiv od samih svojih početaka, koji se nalazi u sjedištu Akademije.

Pod signaturom "Archivio Arcadia I" nalazi se rukopisni svezak. Na naslovnici stoji: "Il Catalogo de Pastori Arcadi Per Ordine d'Annoueratione". Pod tim stoji: "Tomo Primo". Drugom rukom u uglu pripisano je olovkom: "7 Ottobre 1690 - 1710".

U ovom popisu arkadijaca, u prvom svesku koji ide od 1690. do 1710. i koji donosi imena članova po vremenskom slijedu primanja u

---

slav Mrkonjić, OFMConv, *Il teologo Ivan Paštrić (Giovanni Pastrizio) (1636-1708)*, Vita - Opere - Concezione della Teologia - Cristologia, Seraphicum, Pontificia Facultas Theologica "S. Bonaventurae" Ordinis Fratrum Minorum Conventualium in Urbe, Disserationes ad Lauream - n. 75, Roma 1989; Ivan Golub, *Orientalistička grada Ivana Paštrića u Arhivu Propagande (APF Misc. gen. XI, XII, XIII, Misc. varie XVII)*, in: Most/The Brigde, A Journal of Croatian Literature, Zagreb 1990, sv. 4: Croatian "Indias" - Hrvatske "Indije", U čast Radoslava Katičića o 60. godišnjici, str. 195-214; Vlado Košić, *Otkriće Ivana Paštrića u XX. stoljeću, Prinosi Ivana Goluba*, in: *Homo imago et amicus Dei, Miscellanea in honorem Ioannis Golub*, Curavit editionem Ratko Perić, Collectanea Croatica - Hieronymiana de Urbe 4, Pontificium Collegium Croaticum Sancti Hieronymi, Romae 1991, str. 408 - 420; Tomislav Mrkonjić, *Gli scritti filologici di Giovanni Pastrizio (1636-1708)* (BAV, Fondo Bog. Lat.), in: *Homo imago et amicus Dei*, nav. dj., st. 517 - 533.

⁵ Giovanni Mario Crescimbeni, *Notizie storiche degli Arcadi morti*, sv. II, Rim 1720, str. 150.

Akademiju a pod rednim brojem, nalazi se i arkadijac Ivan Paštrić. I to pod pastirskim imenom "Ergino Parorio". U zapisu se obrazlaže pastirsko ime Parorio. Veli se da je uzeto prema poljanama kod parorijskog grada. Nakon toga se navodi Paštrićevo, da tako kažemo, običajno, građansko ime i prezime i mjesto odakle potječe "Giovanni Pastrizio da Spalatro". Druga je ruka, nakon ovog krasopisnog zapisa, brzopisno pripisala i službu "Rettore del Collegio di Propaganda fide". Očito "Rettore" je čista zabuna. Paštrić, koliko je znano, nikad nije bio Rektorom Zavoda za širenje vjere, ali je bio profesorom. Zacijelo je mjesto ispravnog "L", "Lettore" (naziv za profesora, predavača) došao greškom pisara "R", "Rettore". Ili je netko pisaru diktirao posve ispravno "Lettore", a ovaj čuo "Rettore" ili je iz kakvog predloška krivo pročitao odnosno pravo pročitao a u predlošku je krivo pisalo. U kasnijim popisima akademika Arkadije ova će se greška postojano ponavljati. Paštriću će se kao služba navoditi "Rektor Zavoda za širenje vjere".⁶

Zanimljivo je pogledati i kontekst u kojem se nalazi Ivan Paštrić, s kime je bio primljen u Akademiju. Neposredno prije Paštrića kao 132. arkadijac navodi se: "Eufemio Barhio", pastirskim imenom, to jest "Francesco Ansi da Cremona" vlastitim, građanskim imenom. A neposredno nakon Paštrića kao 134. arkadijac zabilježen je "Igilio Aseo", pastirskim imenom, to jest "Marchese Matthia Bartolomei Fiorentino". Paštrić, kao i navedeni njegovi "susjedi" dolaze na f 14 v. Spomenut ću da je većina članova Akademije, koji su primljeni kad i Paštrić, iz Firence, Napulja, Rima. Ivan Paštrić je primljen na devetoj sjednici Arkadije. Nadnevak je zabilježen osebujno. Ne godinom poslije Krista, danom i mjesecom, već godinom olimpijade: "Ragunanza IX. All VIII. dopo il X. di Sciroforione Andante l'anno II.° dell'Olimpiade DCXVII. Giorno mesto". Sa strane je druga ruka olovkom pripisala da je to 1690. godina. Perrimezzi je, u svojem prikazu Paštrićeva života, kao nadnevak Paštrićeva prijema u Arkadiju naveo 27. svibnja 1991.⁷ Očito je tako odčitao neobičan način pisanja nadnevka ili je od druguda znao taj datum. Nadnevak sjednice na kojoj je izabran Ivan Paštrić nalazi se na f 12 v.

Vrijedi vidjeti i širi kontekst. Sasvim određeno, valja pogledati što dolazi na samom početku rukopisnog kodeksa koji sadrži po vremenskom slijedu popis arkadijaca. Na f 1 r se kaže kratko i bitno o Arkadiji. Najprije ime "Arcadia". Zatim se ime povezuje znakom jednakosti sa susljednim nazivom "Conversazione di belle lettere istituita in Roma a V di

⁶ Gli Arcadi dal 1690 al 1800, *Onomasticon*, A cura di Anna Maria Giorgetti Vichi, Roma 1977, str. 98.

⁷ Giovanni Maria Crescimbeni, *Notizie storiche degli Arcadi morti*, nav. dj., str. 150.

Ottobre l'anno 1690. "Kazuje se zapravo što je Arkadija. To su razgovori o književnosti. Utemeljena je 5. listopada 1690. u Rimu.

Zatim se navodi kao prvo ime kraljica Kristina iz Švedske. Primjerenom Arkadiji imenuje ju se grčki "Basilissa". Riječima "di gloriosa memoria" kazuje se da je umrla. Spominje se dalje da se arkadijci sastaju u njenu vrtu koji se arkadijski naziva "Bosco Parrasio". Kraljica Kristina je na neizravan način utemeljiteljica Arkadije. Krug književnika koji se oko nje okupljao nakon njene je smrti stvorio Akademiju Arkadiju kako bi se nastavili okupljati i trajati. Kraljica Kristina je i darivanjem svog vrta kao sastajališta i svojim duhom koji je ostao među onima koji su se oko nje okupljali postavila temelj Arkadije. Nije čudo da se je o 300. godišnjici Arkadije slavilo, neodjeljivo od Akademije, Švedsku kraljicu Kristinu. Položen je vijenac na njezin grob što se nalazi u kripti Vatikanske bazilike Sv. Petra, rekao bih, tik do groba Ivana XXIII., kad ne bi trebalo reći, radi vremenskog slijeda, da je Ivanov grob postavljen do groba kraljičina. A kralja se švedskog imenovalo počasnim članom Arkadije.

Akademija Arkadija je u svom trostoljetnom tijeku imala iz Hrvatske više od trideset arkadijaca.⁸ Prvi je bio Ivan Paštrić, arkadijskim imenom "inter Arcades", kako se to kazivalo, Ergino Parorio. Posljednji je pisac ovog zapisa, "inter Arcades" Arione Geresteo.

Rim, 11. lipnja 1992.

Zagreb, 7. siječnja 1993.

Zagreb, 7. siječnja 1996.

Prilog

Tekst i kontekst upisa Ivana Paštrića-Ergina Parorija u matice Arkadije.

"Arcadia" - Accademia Letteraria Italiana, Archivio Arcadia I: ^aIl Catalogo de Pastori Arcadi Per ordine d'Annoverazione Tomo Primo^a ^b7 ottobre 1690 - 1710^b.

Arcadia = Conversazione di belle lettere istituita in Roma a V di ottobre l'anno 1690. -

Basilissa = Cristina Alessandra Regina di Suezia di glor: me: nel cui giardino Arcadicamente detto il Bosco Parrasio si ragunano gli Arcadi Pastores. (F 1)

Ragunanza Prima

⁸ Ovih dana izlazi iz tiska u izdanju same Akademije Arkadije Zbornik radova što sadrži izvješća i prinose sudionika Međunarodnog znanstvenog skupa održanog u Rimu o 300. godišnjici utemeljenja Arkadije – i u njemu moj rad *Gli Arcadi di Croazia*.

Al IV. dopio il XX°. di Mematerione cadente. L' Anno II. dell' Olimpiade DCXVII^a. Giorno lieto perpetuamente^c (f. 1)

Ragunanza IX.^d

All VIII. dopo il X. di Sciroforione Andante l'anno II.º dell' Olimpiade DCVIII. Giorno mesto.

Furono annouerati. (f.12)

CXXXIII.

Ergino Parorio = dalle Campagne presso Paroria Città = Gio: Pastrizio da Spalatro. ^eRettore del Collegio di Propaganda fide^e (f. 14).

Kritički aparat

a - a naslovnica

b - b u uglu napisano drugom rukom

c sa strane pripisano olovkom: 1690

d sa strane pripisano olovkom: 1691

e - e brzopisni pripisak drugom rukom

SOMMARIO

L'Arcadia nasce a Roma nello stesso secolo in cui nasce il colonnato berniniano. Anche l'Arcadia ha le braccia aperte. Aperta a tutte le nazioni d'Europa, l'Arcadia raccoglie gli uomini dell'arte e delle scienze di diversa provenienza. Questo vale particolarmente per le nazioni più vicine, come la Croazia. Il primo Arcade di Croazia è Ivan Paštrić, lat. Pastritius, ital. Pastrizio, in Arcadia Ergino Parorio. Nasce 1636 a Poljica, contado di Spalato. A Venezia studia ebraico presso un rabbino tedesco. Per migliorare il suo greco. Pastrizio entra nel Collegio Greco in Roma. Dopo l'ordinazione, lavora presso la stamperia della Congregazione di Propaganda fide e insegna il greco, l'ebraico e la teologia dogmatica fino al 1700. Pastrizio fa parte del gruppo che nel 1688 onda a Roma il "Giornale dei letterati", una delle prime riviste scientifiche d'Europa. Nel 1671 Pastrizio fonda insieme a Giovanni Ciampini l'Accademia dei Concili. E membro dell'AccademIa cosmografica degli Argonauti, prima società geografica del mondo. Nell'anno 1686, a 50 anni, ncaricato dalla Congregazione di Propaganda fide, inizia la redazione del breviario glagolitico, il quale uscì nell'anno 1688, nonché la redazione del messale glagolitico, il quale uscì nel 1706. In questo lavoro segue il Levakočić nella russificazione dei libri liturgici slavi. Dopo aver portato a termine il lavoro del messale glagolitico, il Pastrizio, dal 1706 al 1708, è presidente della Congregazione Illyrica (Croata) di San Girolamo a Roma. La brillante attività letteraria di Pastrizio lo introduce nell'Arcadia a 27 di

Maggio del 1691 col nome di Ergino Parorio Muore il 20 Marzo 1708 nel Collegio Urbano di Propaganda fide. È sepolto nella cosiddetta "capella Borromini". Nella Chiesa croata nazionale di San Girolamo in via Ripetta a Roma si trova l'epitafio:

IOANNI ABB: PASTRIZIO SPALATENSI
IN COLLEGIO VRBANO DE PROPAGANDA FIDE
THEOLOGIAE POLEMICAE LECTORI EMERITO
ACADEMIAE DE CONCILIIS INSTITUTORI
OMNIGENA ERUDITIONE EXOTICISSQ: LINGVIS ORNATISS:
OB: XIII. KAL. APRIL. MDCCVIII.